

ДІАГНОСТИКА ПІДГОТОВЛЕНOSTІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Стаття розкриває основні показники та критерії підготовленості соціального педагога до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки та визначає діагностичний інструментарій з даної проблематики.

Ключові слова: підготовка соціального педагога до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки, підготовленість соціального педагога до роботи з дітьми даної категорії, особистісна підготовленість.

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Сучасний етап суспільного розвитку характеризується низкою негативних тенденцій і загостренням соціально-економічних, соціально-педагогічних проблем. Вони провокують соціальну і психологічну дезадаптацію людей, активізацію девіантної поведінки в соціумі. У таких умовах створюються небезпечні передумови для формування девіантної поведінки у дітей молодшого шкільного віку. У зв'язку з цим особливо значущим є проблема підготовки відповідних спеціалістів до взаємодії з дітьми даної категорії.

Предметом наукової рефлексії автора статті є виявлення сутності підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Підготовленість є істотною передумовою цілеспрямованості та ефективності діяльності. Високий рівень її сформованості допомагає майбутнім соціальним педагогам виконувати свої професійні обов'язки, обґрунтовано застосовувати знання, використовувати досвід, перебудовувати професійні дії у відповідності з життєвими ситуаціями. Її можливо трактувати і як результат і як мету професійної вузівської підготовки, як існуючу передумову цілеспрямованої діяльності студентів та її ефективності, як наявність певних здібностей у студентів або якостей особистості майбутніх спеціалістів. При успішному процесі підготовки до майбутньої діяльності та виконанні конкретної діяльності у життєвому просторі, підготовленість може трансформуватися в прикінцевий результат усього попереднього професійного розвитку людини (готовність до будь-якого напрямку роботи). Поняття «готовність» і «підготовленість» взаємопов'язані, однак являють собою характеристику одного і того ж явища (підготовки до професійної діяльності) з різних точок зору.

Аналіз соціально-педагогічної літератури та існуюча практика підготовки соціальних педагогів засвідчує, що проблема підготовки студентів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки та формування підготовленості до даного напрямку досі залишається не розробленою. У процесі дослідження було вивчено ступінь розробленості проблеми підготовки студентів до роботи з девіантними дітьми

в сучасних умовах: проблема формування готовності соціальних педагогів до здійснення професійної діяльності висвітлена у працях Р.Вайноли, С.Пашенко; до здійснення соціально-правової роботи – І.Ковчиної; формування професійно-етичної культури соціальних педагогів – О.Москалюк, О.Пономаренко; формування комунікативних якостей – Д.Годлевської, О.Гури, Г.Локаревої, А.Первушиної; практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів – З.Фалинської. Зміст функціонального аспекту підготовки до взаємодії з даною категорією дітей знаходить відображення в дослідженнях Н.Назарової, Н.Новотворцевої. Проблеми психологічної специфіки відхилень у поведінці учнів розкриваються в роботах С.Л. Алексєєва, М.А. Алемаскіна, С.А. Вадмаєва, З.А. Белічевої, А.Р.Ковальова, Д.Фельдштейна. Результати досліджень базових особистісних характеристик діяльності соціального педагога знайшли своє відображення у роботах В.Г.Бочарової, І.П.Клемантович, Р.І. Овчарової, В.А. Сластеніна [3,4,5].

Установлено, що проблема підготовки до роботи саме з девіантними молодшими школярами є актуальною для педагогіки вищої школи і потребує подальшого теоретичного осмислення.

Формулювання мети статті і завдань. Серед причин недостатньої підготовки майбутніх соціальних педагогів до взаємодії з молодшими школярами девіантної поведінки можливо визначити:

- відсутність цілеспрямованої підготовки до означеного напрямку професійної діяльності майбутніх соціальних педагогів;

- система педагогічної практики у класичних університетах не дозволяє реалізувати ефективну підготовку майбутнього фахівця до даної професійної діяльності;

- відсутність моделі та технологій підготовки соціальних педагогів, методичних посібників та рекомендацій за цим напрямком роботи соціального педагога.

Мета дослідження полягає у висвітленні критеріїв та показників підготовленості соціального педагога до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки як процесу професійного формування його особистості. Реалізація даної мети передбачає необхідність розв'язання наступних завдань: аналіз науко-

вої літератури з проблем професійної підготовки соціального педагога до взаємодії з дітьми даної категорії та визначення особливостей підготовки майбутніх соціальних педагогів.

Виклад основного матеріалу. У науково-педагогічній літературі існують різноманітні концептуальні підходи до визначення поняття критеріїв і показників підготовленості до професійної діяльності, оскільки у їх визначенні є значні розбіжності. На основі аналізу різних точок зору (В.А. Беліков, В.І. Загвязінський, І.Ф. Ісаєв, Є.О.Клімов) можливо визначити такий критерій як якість, властивість досліджуваного об'єкта, що дає можливість зробити висновок про його стан, рівні функціонування і розвитку певних професійних здібностей. Критерії відображають абстрактний (теоретичний) рівень опису об'єкта вимірювання. Перехід від абстрактного рівня до конкретних спостережень здійснюється за допомогою емпіричних індикаторів – показників вимірюваного критерію, які забезпечують операціоналізацію теоретичних понять. Вибір критеріїв відображає сутність показника обґрунтованості інформації. Тому для узагальнення одержаних даних під час дослідно-експериментального етапу дисертаційного дослідження було використано критеріальний підхід до діагностики рівнів сформованості підготовленості майбутніх соціальних педагогів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки, виокремлено критерії та відповідні показники результату підготовки даних спеціалістів.

Основними критеріями підготовленості студентів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки є:

1) особистісний – наявність професійно-значущих особистісних характеристик та їх прояв у процесі взаємодії з молодшими школярами девіантної поведінки;

2) теоретичний (когнітивно-рефлексивний) – наявність знань про особливості розвитку особистості молодшого школяра девіантної поведінки, форми прояву відхилень у поведінці та готовності до взаємодії з дітьми даної категорії;

3) мотиваційний – включає професійно-мотиваційну спрямованість соціального педагога під час діяльності з молодшими школярами девіантної поведінки;

4) технологічний – володіння вміннями і навичками, технологічними прийомами проведення соціально-педагогічної роботи з девіантними молодшими школярами.

Особистісний критерій має особливу значущість, оскільки саме його компоненти визначають професійний саморозвиток особистості. Звертаючись до проблеми виділення професійно важливих якостей соціального педагога, учені визначають такі якості соціального педагога, як гуманістичні (альтруїзм, доброта, милосердя), соціально-рольові (почуття власної гідності, реальна оцінка себе, уміння приймати ви-

клики долі, впевненість в особистому професіоналізмі), психологічні (вольова саморегуляція, відкритість, здатність сприйняти іншу людину, низький ступінь сугестивності), педагогічні (здатність нав'ювати та впливати, комунікативні здібності). В.Г. Бочарова визначає загальні якості, які впливають на успішність роботи соціального педагога з дітьми девіантної поведінки: емпатія; здатність до посередництва між особистістю, сім'єю, суспільством, державними та недержавними структурами; комунікабельність; екстравертність, фасилітуюча здібність [3]. За даними дослідженнями В.А.Сластеніна соціально-педагогічна діяльність передбачає наявність у спеціалістів гуманістичних цінностей (усвідомлення самоцінності особистості людини, її індивідуальності та творчої сутності); соціально-педагогічної направленості (психологічне прийняття обраної професії, розуміння її творчої сутності); професійно-етичної культури (єдність моральної сутності та зовнішньої поведінки, емпатія); професійної самосвідомості (розуміння соціально-педагогічної діяльності як взаємодії, урахування правильних рішень та труднощів, що виникають) [2,с.267]. Особистісний компонент у діяльності соціального педагога з дітьми девіантної поведінки, на думку Р.В.Овчарової, - це, передусім, цінності, мотиви, установки соціального педагога [1,с.106]. У своїх дослідженнях Р.В.Овчарова визначає три варіанти відношень особистісного та професійного у соціального педагога: соціально-педагогічна діяльність не важлива для нього, він виконує її формально (професіональне не є особистісно значимим), соціально-педагогічна діяльність – одна із особистісно значимих видів діяльності поряд з іншими (професіональне – одна з особистісних сфер); соціально-педагогічна діяльність – ведучий, пріоритетний зміст життя [1]. Дані відношення впливають на характер спілкування соціального педагога з девіантними дітьми, тому формування третього типу відношення є сьогодні важливою соціально-педагогічною проблемою.

Аналіз вищезазначеного дозволяє виділити наступні показники особистісного критерію підготовленості студентів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки: здатність до емпатії, презентаційно-стильові здібності (оригінальність мислення, комунікабельність, упевненість), мобільність (гнучка адаптація до змін, соціальна адаптованість), стресостійкість (емоційна стійкість) та висока саморегуляція, креативність (творчий потенціал), професійна соціально-педагогічна спрямованість.

Різні ступені сформованості критеріїв підготовленості студентів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки характеризують рівні готовності студентів до роботи з даною категорією дітей, при визначенні яких урахувалися дослідження Б.С. Блума, К.С. Виготського, В.В. Давидова, А.Н. Леонтьєва, П.Я. Гальперіна, С.Л. Рубінштейна, Д.Б. Ельконіна, О.В. Госсе, Р.А. Литвак, Н.В. Кузьміної, В.А. Сластеніна, Н.М. Яковлевої. Результати да-

них досліджень дозволили нам виділити такі рівні підготовленості студентів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки: високий (результативний), середній (орієнтувальний) та низький (адаптаційний).

Високий рівень характеризується високими навчальними досягненнями з предметів соціально-педагогічного спрямування, які інтегрують основні знання щодо проблематики девіантології та відповідної соціально-педагогічної практики; високим рівнем мотивації до роботи з девіантними молодшими школярами та готовності до професійного саморозвитку; розвиненими здібностями до емпатії, емоційною стійкістю та соціальною зрілістю, високим рівнем розвитку соціальної перцепції, орієнтації та мобільності у соціальній дійсності; усвідомленням прояву активної позиції у професійній діяльності та потреби взаємодії з дітьми даної категорії; наявністю сформованості презентаційно-стильових здібностей; усвідомленістю використання технологій діяльності з девіантними молодшими школярами.

Середній рівень сформованості підготовленості майбутніх соціальних педагогів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки визначається ситуативними високими показниками навчальних досягнень з проблематики девіантності молодших школярів; недиференційованістю професійних прагнень до взаємодії з дітьми даної категорії; наявністю професійно-значущих особистісних характеристик, але повністю не сформованих; присутністю базового рівня в оволодінні основними технологічними прийомами діяльності з дітьми даної категорії; загальною спрямованістю особистості студентів та особистісною соціальною зрілістю; сформованістю рефлексивних умінь, що дозволяють їм критично ставитися до власних професійних дій та усвідомлювати вирішення проблемної ситуації в технологічному процесі.

Низький рівень характеризується поверховими знаннями щодо технологій соціально-педагогічної діяльності з молодшими школярами девіантної поведінки; наявністю проблем у спілкуванні з дітьми даної категорії; відсутністю соціальної мобільності, позитивної мотивації до взаємодії з девіантними дітьми та готовності до професійного саморозвитку.

Кожен з цих рівнів підготовленості студентів до роботи з девіантними молодшими школярами взаємодіють один з одним. У середині кожного рівня між окремими студентами існують відмінності в ступені їх готовності до роботи з дітьми даної категорії: повна готовність, часткова, неготовність. При переході з рівня на рівень ступінь їх підготовленості підвищується.

Розробка діагностичного інструментарію здійснювалася на методологічних засадах обґрунтованості, точності, стійкості, репрезентативності, які забезпечують отримання надійної та достовірної інформації про рівні готовності студентів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки. Запропонована

діагностична програма оцінки рівня підготовленості студентів до роботи з дітьми даної категорії апробувалася нами в ході констатуючого експерименту і використовувалася у формулюючому експерименті. Дана програма дозволяла нам не тільки визначати рівень підготовленості студентів до роботи з девіантними молодшими школярами, але й включати їх в самодіагностику.

Основним компонентом структури особистості соціального педагога є професійна спрямованість його діяльності, яка визначає поведінку, ставлення до професії, до своєї праці, передусім до девіантної дитини (спрямованість на прийняття особистості девіантного молодшого школяра) та емоційне ставлення до діяльності, що характеризується інтересами, нахилами, переконаннями, ідеалами. На підставі їхнього аналізу можна зробити висновок, наскільки значущі для нього професійна діяльність та її об'єкт, як глибоко він усвідомлює можливість правильного розв'язання соціально - педагогічних задач; як співвідносяться соціально-педагогічна спрямованість із самооцінкою особистості, рівнем домагань, здібностями, характером тощо. Основним мотивом адекватної професійної спрямованості соціального педагога є інтерес до змісту його діяльності, усвідомлення свого покликання, відчуття потреби в обраній діяльності.

Професійно-педагогічна спрямованість включає позитивну «Я-концепцію», яка складається із цілісної системи ставлень до себе як до фахівця, що діє ефективно, результативно та здатен долати труднощі. Тому «Я – образ» соціального педагога повинен включати позитивне відношення до самого себе, високу позитивну самооцінку, прийняття себе, очікування позитивного відношення з боку клієнта соціально-педагогічної діяльності. Особливістю «Я – образу» соціального педагога, що взаємодіє з девіантними дітьми молодшого шкільного віку є висока адаптивність, яка передбачає відкритість у спілкуванні, бажання допомогти та сприйняти особистість дитини, підтримати, захистити. Здатність до аффіліації - мотиваційного стану, пов'язаного з потребою у спілкуванні, в емоційних контактах з іншими людьми, є обов'язковим компонентом спрямованості особистості соціального педагога. Зміст її в процесі професійної діяльності з девіантними молодшими школярами полягає не лише в бажанні спілкуватися з даною категорією дітей, а й цей вид міжособистісної взаємодії повинен приносити задоволення, емоційно захоплювати й збагачувати не тільки дітей, але й соціального педагога. Для діагностування даного аспекту підготовленості соціального педагога можливо запропонувати методику А.Мехрабіана «Діагностика мотивів аффіліації».

У якості основного компоненту соціально-педагогічної спрямованості можливо визначити категорію самоактуалізації особистості, яка виступає операційним аналогом особистісної зрілості. Низький ступінь самоактуалізації свідчить про істотні дефекти

особистісного розвитку соціального педагога, про спотворення базових найбільш соціально значущих потреб особистості, про схильність особистості до невротичних розладів. У психолого-педагогічному плані низький ступінь самоактуалізації особистості є наслідком і причиною авторитарної практики навчання і виховання, схильності до монологічних форм спілкування, маніпулювання людьми за допомогою жорстких оцінок і санкцій, недовіри людини до інших людей та самої собі, ригідності поведінки, низької сензитивності до інших людей, низької креативності, нерозвиненості пізнавальних потреб.

У той же час сама по собі самоактуалізація є одночасно ознакою і процесом «кристалізації» пропріуму зрілої особистості. Акт самоактуалізації - це деяка скінчена кількість дій, виконувана суб'єктом на основі свідомо поставлених цілей і напрацьованої стратегії їх досягнення. Кожний акт самоактуалізації завершується специфічною емоційною реакцією – «піковим переживанням», позитивним у випадку успіху і негативним – у випадку невдачі в певній діяльності. Особистісна соціальна зрілість передбачає відповідальну побудову власної соціальної ролі в професійній діяльності відповідно до загальних моральних принципів та особистої місії. Соціальна зрілість – система якісного розвитку особистості студента, елементами якої є соціальна активність, соціальне самовизначення та соціальна відповідальність. Особистісна зрілість характеризується процесом внутрішньоособистісної трансформації, джерелом якої є потреба особистості в самоактуалізації. Чим більш зрілою з психологічної та соціальної точки зору є особистість, тим більше зростає її здатність до подальшого розвитку. Дослідження самоактуалізації та особистісної соціальної зрілості як основних компонентів соціально-педагогічної спрямованості визначалося за допомогою методики САТ(Самоактуалізаційного тесту) М. Кроза та Л.Я.Гозмана, яка включає шкали базової підтримки, сензитивності, самоповаги, самосприйняття, самооцінки, ціннісної орієнтації, прийняття агресії, синергійності, контактності. За допомогою даної психологічної методики також можливо визначити рівень творчого потенціалу (шкала креативності) та мобільності соціального педагога (шкала гнучкості поведінки, шкала контактності, спонтанності) як показників особистісної підготовленості соціального педагога до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки.

З метою визначення рівня професійної спрямованості майбутніх соціальних педагогів, що виявляється в прагненні до оволодіння цією професією та бажанні працювати за обраним фахом, ми використали модифікований нами варіант «Тесту-опитувальника для визначення рівня професійної спрямованості студентів» Т.Д.Дубовицької. Тест-опитувальник дозволяє виявити низький, середній та високий рівні професійної спрямованості. Із 54 респондентів (студентів із додатковою спеціалізацією «соціальний педагог» Вищого комунального закладу «Балтське

педагогічне училище» Одеської області), які брали участь у дослідженні на III курсі, високий рівень професійної спрямованості отримали 14 осіб (25,92 %), 17 (31,48 %) – середній, 23 (42,6 %) – низький. У процесі професійної підготовки студентів під час вивчення спецкурсу «Підготовка соціальних педагогів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки» спостерігається тенденція до неухильного зменшення кількості студентів на IV курсі з низьким показником професійної спрямованості (8 осіб – 14,8 %) та зростання з середнім (27 осіб – 50 %) та високим показником (19 осіб – 35,2%). Зазначені тенденції є свідченням зростання в процесі підготовки майбутніх соціальних педагогів загального рівня їх професійної спрямованості, що виявляється в прагненні працювати над удосконаленням своєї професійної майстерності, бажанні допомагати іншим, прагненні здобути міцні знання, які допоможуть у вирішенні в майбутньому складних професійних ситуацій під час взаємодії з девіантними дітьми, необхідності реалізувати свій особистісний потенціал в обраній діяльності.

Професійну мобільність у процесі взаємодії з девіантними молодшими школярами ми визначаємо як інтеграційний показник особистісної підготовленості студентів до роботи з даною категорією дітей, що включає: потребу у самоорганізації, самовизначенні і саморозвиткові; здатність оперативної та швидко перебудовувати професійну діяльність в залежності від соціально-педагогічної ситуації; гнучкість поведінки соціального педагога, що проявляється в його здатності вчасно змінювати стратегію впливу на девіантну особистість; готовність фахівця досить швидко й успішно опанувати нову корекційну, діагностичну, реабілітаційну технологію роботи з молодшими школярами. В особистісному аспекті розгляду змістовного значення мобільності - інтегративна якість особистості соціального педагога, що дозволяє йому бути соціально активним, конкурентоздатним, професійно компетентним, здатним до саморозвитку і модернізації власної діяльності та змін видів діяльності з молодшими школярами девіантної поведінки. Спираючись на науковий метод синтезу вищеозначених психолого-педагогічних підходів до визначення поняття професійна мобільність соціального педагога під час взаємодії з девіантними дітьми, ми діагностували основні її показники – адаптованість (шкала «адаптивні здібності» багатofакторного особистісного опитувальника «Адаптивність» А.Г. Маклакова), гнучкість поведінки (методика САТ), гнучкість у спілкуванні (визначення комунікативного контролю в спілкуванні – методика М.Снайдера), неупередженість, конкурентоздатність (тест на визначення потреби в досягненнях Ю.М.Орлової, В.І.Шкуркіна, анкета з визначення професійних перспектив, експрес-діагностика особистісної конкурентноспроможності), готовність до ризику (методика діагностики ступеню готовності до ризику Шуберта), прагнення до саморозвитку (діагностика рівня парціальної готовності до професійно-педагогічного са-

морозвитку), уміння приймати рішення в нестандартних соціально-педагогічних ситуаціях (опитувальник «Вихід із важких життєвих ситуацій», методика «Рівень суб'єктивного контролю»), вольовий потенціал (тест «Сила волі», «Діагностика вольового потенціалу»).

Формування стресостійкості соціального педагога допоможе подолати негативні наслідки стресових ситуацій, уберегти себе від дезінтеграції, створити основу для внутрішньої гармонії, високої працездатності, визначити успішність професійної діяльності. Стресостійкість соціального педагога може бути детермінована ступенем оволодіння спеціальними професійними навичками і знаннями, внутрішнім почуттям обов'язку, відповідальністю, самоконтролем, характером оцінки реальності, високим рівнем самооцінки, низьким рівнем тривожності, наявністю досвіду подолання стресогенних ситуацій. Можливо визначити чинники, які сприяють зниженню рівня стресостійкості соціального педагога під час взаємодії з девіантними дітьми: досвід розв'язання подібних соціально-педагогічних проблем у минулому і позитивний прогноз на майбутнє; схвалення діяльності з боку соціального оточення; індивідуально-психологічні особливості (високий рівень емоційної стабільності, вольової саморегуляції, активність, упевненість в собі); задоволення професійною діяльністю; позитивний емоційний фон (як успішність досягнення мети); наявність функціональних можливостей та професійних здібностей. Стресостійкість та саморегуляцію визначаємо за методикою В.Бойко «Оцінка власного потенціалу «емоційного вигорання», методикою визначення ризику дезадаптації у стресі «Прогноз», «Перцептивна оцінка стресостійкості».

Креативність – це творчі здібності індивіда, здатність породжувати незвичні ідеї, відхилятися від традиційних схем мислення, швидко вирішувати проблемні ситуації. Погляд на креативність як показник особистісної підготовленості майбутнього соціального педагога до роботи з девіантними дітьми молодшого шкільного віку передбачає активізацію творчого потенціалу фахівця. Творчість у даному випадку, виявляється як процес створення не запрограмованої та непередбачуваної взаємодії з девіантною дитиною. Самостійне, оригінальне вирішення студентом соціально-педагогічної проблематики девіантності буде творчим актом, а його самого вже варто оцінювати як творчу особистість. Завданням професійної підготовки майбутніх соціальних

педагогів є активізація їх креативних здібностей і вироблення мотивації до здійснення соціально-педагогічної діяльності засобами пошуку креативних шляхів до розвитку власного творчого потенціалу, який можливо дослідити за допомогою методик «Самооцінка творчого потенціалу особистості» та «Визначення соціальної креативності особистості».

Підготовленість студентів до роботи з девіантними дітьми молодшого шкільного віку включає здатність до емпатії. Встановлення взаєморозуміння, довірливої атмосфери, щирості і відвертості в спілкуванні з дітьми даної категорії є однією з провідних завдань діяльності соціального педагога, у досягненні якого важливу роль відіграє емпатія спеціаліста. За допомогою побудови емпатійних взаємовідносин між соціальним педагогом і девіантною дитиною досягається виховний ефект професійної взаємодії. Це підкреслює особливу важливість наявності у соціального педагога розвиненої емпатії, що дозволяє ефективно будувати позитивні стосунки з девіантними дітьми молодшого шкільного віку. Діагностування здатності до емпатії здійснювалося за допомогою методики «Діагностика соціальної емпатії», «Здатність педагога до емпатії» І.М. Юсупова.

Бесіди зі студентами, аналіз анкети «Професійно-особистісні якості соціального педагога» та методики «Незакінчені речення» показали, що серед студентів існує потреба у взаємодії з молодшими школярами девіантної поведінки та потреба у професійній самореалізації в даному напрямку роботи. Для формування особистісної підготовленості майбутніх спеціалістів до роботи з девіантними дітьми молодшого шкільного віку необхідна наявність презентаційно-стильових здібностей: комунікативності, організаторських здібностей, асертивності та оригінальності мислення. Дослідження даних здібностей можливо здійснювати за допомогою діагностичного інструментарію: методика виявлення «Комунікативних та організаторських здібностей», «Діагностика комунікативної соціальної компетентності», «Діагностика асертивної поведінки», тестування «Чи впевнена Ви в собі людина?».

Висновки та перспективи подальших розвідок. Підвищення рівня підготовленості студентів до роботи з молодшими школярами девіантної поведінки можна забезпечити шляхом розробки та реалізації спеціального комплексу педагогічних умов та технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Овчарова Р.В. Справочная книга социального педагога – М.: ТЦ сфера, 2002.-480с.
2. Слостенин В.А. Социальный педагог и социальный работник: личность и профессия// Теория и практика социальной работы: отечественный и зару-

бежный опыт. - Москва-Тула.-1993-Т.2.-269 с.

3. Социальная защита человека: региональные модели/ под ред. В.Г. Бочаровой, М.П. Гурьяновой.- М.: ТЦ СФЕРА, 1995.-192с.

REFERENCES

1. Ovcharova, R.V. (2002). *Spravochnaya kniga sotsialnogo pedagoga [Handbook of social educator]*. Moscow: TTs Sfera [in Russian].
2. Slastenin, V.A. (1993). *Sotsialnyy pedagog i sotsialnyy rabotnik: lichnost i professiya [Social educator and social worker: a person and profession]*. Moscow-Tula [in Russian].
3. Bocharova, V.G. & Guryanova, M.P. (Eds.). (1995). *Sotsialnaya zashchita cheloveka: regionalnyye modeli [Man's Social Security: Regional Models]*. Moscow: TTs SFERA [in Russian].

О. Н. Чусова

ДІАГНОСТИКА ПІДГОТОВЛЕНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Статья раскрывает основные показатели и критерии подготовленности социального педагога к работе с младшими школьниками девиантного поведения и определяет диагностический инструментарий по данной проблематике.

Ключевые слова: подготовка социального педагога к работе с младшими школьниками девиантного поведения, подготовленность социального педагога к работе с детьми данной категории, личностная подготовленность.

O. M. Chusova

DIAGNOSTICS OF FUTURE SOCIAL TEACHERS' READINESS TO WORK WITH PRIMARY SCHOOL PUPILS WITH DEVIANT BEHAVIOUR

Readiness is an essential validity and effectiveness of activities. The high level of its formation helps future social workers to perform their professional duties reasonably applying the knowledge and the experience to rebuild professional actions in accordance with the real life situations. It can be interpreted as a result as well as a goal of the professional University education, as the existing premise of purposeful activities of students and its effectiveness, as the presence of certain abilities of students or qualities of the personality of the future specialists. The main criteria of students' readiness to work with younger children of deviant behavior are:

- 1) personal - availability of professionally important personal characteristics and their manifestation in the process of interaction with the younger children of deviant behavior;
- 2) theoretical (cognitive-reflective) - availability of knowledge about the peculiarities of the person of younger pupils personality of deviant behavior, the forms of manifestation of the deviations in the behaviour and readiness for interaction with children in this category;
- 3) motivational - includes professionally-motivational orientation of a social pedagogue during activities with younger children of deviant behavior;
- 4) technological - fluency of skills and technological methods of socio-pedagogical work with deviant younger pupils.

Personal criterion is of special significance, because its components define the professional self-development. It is possible to identify the following indicators of personal criteria of readiness of students to work with younger children of deviant behavior: the ability of empathy, presentation and style capacities (originality of thinking, communication skills, confidence), mobility (flexible adaptation to changes, social adaptation), stress stability (emotional stability), high self-regulation, creativity and professional socio-pedagogical orientation.

Keywords: preparation of a social pedagogue working with younger children of deviant behavior, readiness of the social teacher to work with children in this category, personal readiness.

Подано до редакції 09.08.13